

Osnove programskog inženjerstva. Životni ciklus razvoja programske podrške.

2014/15.01

Programska potpora

❑ Programska oprema/podrška/potpota, softver (software)

- dio računalnog sustava koji nema fizikalnih dimenzija
- opći pojam za sve vrste programa, programskih jezika itd
- Skup elemenata ili objekata u jedinstvenoj “konfiguraciji” koju čine računalni programi + podaci + dokumentacija
- svojstva:
 - složenost, podložnost pogreškama,
 - ne troši se, teško mjerljiv,
 - stari, dugo se koristi,
 - lako se kopira (zajedno s pogreškama)

❑ Primijenjena programska potpora = Računalna aplikacija (application)

- namjenski program, primjenska programska oprema
- računalom podržano rješenje jednog ili više poslovnih problema ili potreba

❑ Informacijski sustav = sustav aplikacija za upravljanje ljudskim aktivnostima

Jednokorisničke, samostalne aplikacije

- ❑ “standalone”, početkom 90-ih, dBase, Clipper, ZIM, ...

The screenshot displays a DOS-based menu application with several overlapping windows. At the top, a status bar shows 'MR' and the date '25.05.93'. A 'MAIN MENU' window is open, listing options: Grad, Os, Ze, Maticni broj, Prezime, Ime, Zemlja rodjenj, Mjesto rodjenj, Naziv grada, Zemlja stanova, and Mjesto stanova. The 'Grad' option is selected, opening a 'Grad' window. This window contains a 'Sifra zemlje' field with the value 'HR' and an 'Add' button. The 'Zemlja rodjenj' option is also selected, opening a 'Zemlja' window. This window shows 'Naziv zem' and 'Postanski Sifra zemlje' fields, both with the value 'HR'. The 'Mjesto rodjenj' option is selected, opening a 'Mjesto' window. This window displays 'Naziv zemlje' as 'Republika Hrvatska.....' and includes a legend for function keys: F5-ENTER, F2-Add, F3-Delete, F4-Change, F8-Browse, and F9. The 'Naziv grada' field is filled with 'Zagreb.....' and the 'Adresa' field with 'Srednjaci bb.....'. The 'Zemlja rodjenja' field is set to 'AAA'. At the bottom, a legend lists function keys: F5-Zoom, F6-Window, F10-Save, and ESC.

MR 25.05.93

MAIN MENU

Grad Grad Add

Os

Ze Sifra zemlje : HR

Maticni broj Naziv zem Zemlja 1/1

Prezime

Ime Postanski Sifra zemlje : HR

Zemlja rodjenj Naziv zem Naziv zemlje : Republika Hrvatska.....

Mjesto rodjenj Naziv grada Naziv zemlje : Republika Hrvatska.....

Naziv grada Naziv zem Naziv zemlje : Republika Hrvatska.....

Zemlja stanova F5 ENTER F2-Add F3-Delete F4-Change F8-Browse F9

Mjesto stanova

Naziv grada : Zagreb.....

Adresa : Srednjaci bb.....

Zemlja rodjenja : AAA

F5-Zoom F6-Window F10-Save ESC

Poslužiteljske aplikacije

❑ serverske, 90-ih, Informix, Oracle, ...

kfertalj (ansi) | PIS - PERSONALNI INFORMACIJSKI SUSTAV | (Sri) 04.12.96

OSOBA: Sljed Preth Unos Iznj Ostalo Lista Rasp Zap ...
Postavljanje uvjeta za dohvat zapisa

===== (LALIĆ MARIJAN) ===== (2/3) ===== 120/261 =====

Sprema (71) (Visoka VII/1)
Br.svjed. () Dat. () Izdao ()
Zanimanje (54131) (ORGANIZATORI SISTEMA)

Stamb.stanje (3) (Privremeni)

Krvna grupa ()
Zdrav.broj ()

Ured za obranu (0) (**)
Osobni UPD (33207) (SIN)
Početak voj.roka ()
Vojska voj.roka (0) (Nepozn)
Razl.prest.voj.roka ()
Sudjel. u dom.ratu (D)

Broj dokumenta		Orig. broj	
Vrsta dokumenta BKA		BANKOVNI IZVOD	
Mj. troška/pri. 30		Pregled : radnik	
Konto 99		radnik	naziv
Iznos kuna			
Dug/Pot D			
Datum dokumenta 05		90125	AGATIĆ (-) NENAD
Analitika R		90737	AGIĆ (-) DARKO
Program		00953	AGLIĆ ALJINOVIĆ (ANDRIJA) ANDREA
Aktivnost		00914	ALEKSIĆ-MASLAĆ (KREŠIMIR) KARMELA
Pror. glava		90431	ALIĆ (-) MLADEN
Izvor financir.		90617	AMBRUŠ (-) DAVORIN
		90731	ANDRASSY (-) MLADEN
		90037	ANDREIĆ (-) VALENTIN
Pozicija		00899	ANDRES (LADISLAV) DALIBOR
Opis		01300	ANĐELINIĆ (MARKO) MATKO
Valuta / devize			
arhk-ff		traz fm	Akt()
IZBOR	2	3	4TRAŽI
F1	F2	F3	F4
			5
			F5
			6
			F6
			7NATRAG
			F7
			8NAPRIJE9
			F8
			F9
			OPOMOĆ
			F10

Klijentske aplikacije

- ❑ “debeli” klijenti, kraj 90-ih, Microsoft Access, Visual Basic, Java, ...

Dokument

Vrsta: Predračun Broj: 102 Datum: 09.09.96 Prethodni: Broj:

Partner: Dječji vrtić "Vrapčići" Br. ulaznog dokumenta:

Datum valute: 20.09.96 Dana valute: 12 10 % Rabat Račun PP: ☐

Otprema: HPT Plaćanje: Virman Ukupno: 432.00 Datum storna:

Ostali troškovi: manipulacija + poštarina Gotovina: 18.00 Datum ažuriranja:

Slovima: četristopedeset kuna

Zaglavlje: Napomena:

Šifra	Naziv	Količina
1	Pokaži što znaš	8.00
2	Pokušaj nešto novo	8.00
3	Učimo opažati	8.00

Stavka: 1 od 3

Dokument: 1 od 6

F3 - Brisanje F5 - Tablica F

Vrsta: Abies alba Mill.

Osnovno Autori Osobine OsobineNN Invazivne Sinonimi **Multimedija** Ugroženost Komentar EBDC IDWG Qpis

Autor: Slika Del

Datum: Thumb ☐ Sakrij

Tip: Slika Skanirano ☒ Javno ☐

Objekt: cvat/inflorescence

Tehnika: skanirano iz publikacije/scan from publication

Pohrana:

Referenca: Šilić, Č.

Godina: 1973

Naslov: Atlas drveća i gramlja.

Lokalitet:

Opaska:

Mobilne i distribuirane aplikacije (1)

❑ Internet, džepne, “tanki” klijenti, *remoting*, 2000-, .NET, J2EE

Subscribe Pretplatnik

Server name: voz

Virtual directory: rep

Publication: gg

Database: gg

Username: sa

Password: ***

Database Path: \My

Poslovi

Osoba: ☐ ozura

Datum: ☐ 7.8.06

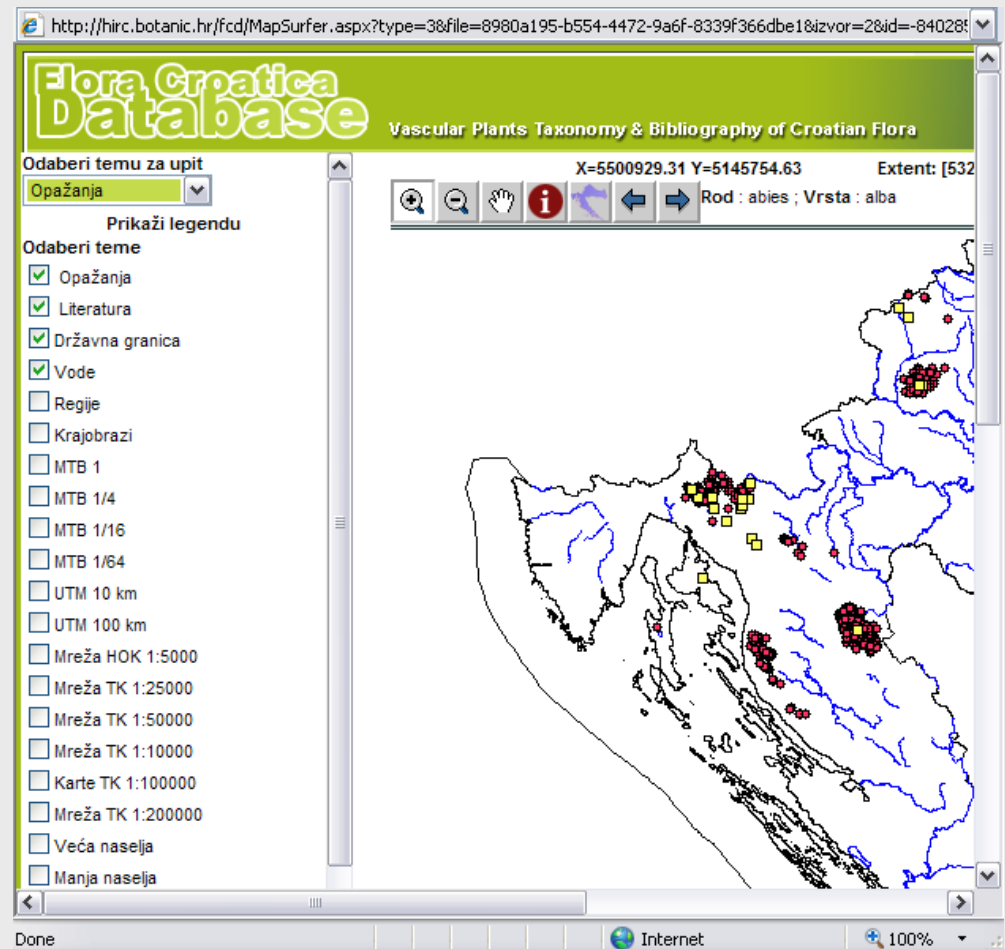
Projekt: ☐ !AktivanJavan

Posao: ☐ backup

RbrPosa	Osoba	DatPosao	KratP
254662	anaj	21.2.04	[VER]
254663	duje	14.2.04	111
254664	tošo	19.2.04	111
254665	anaj	19.2.04	111
254666	anaj	21.2.04	ACI
254667	duje	21.2.04	111
254668	tošo	12.2.04	111

Sati Sum 31975,65

View

Mobilne i distribuirane aplikacije (2)

❑ Web servisi + mobilne, web aplikacije, jQuery

Operations at <http://hirc.botanic.hr/services/Herbar.svc>

Count	GET	Vraća ukupni broj podataka u herbaru koji zadovoljavaju traženi filter. Za postavke
Count/{IdZbirke}	GET	Vraća ukupni broj podataka u herbarskoj zbirci koji zadovoljavaju traženi filter. Za
Sabiraci	GET	Vraća popis sabirača koje su zavedene u FCD-u koji počinju određenim nazivom (
Search	GET	Vraća popis herbara koji zadovoljavaju određeni filter (može biti prazan). Opcionalno: imesvojte, datumsabiranja, inventarnibro, zbirka, idslike, tdwg, porodica, tip. Filter: godina, idherbara, idzbirke, inventarni broj (*), nagib opisnalazista (riječi odvojeni Toni/saslikom=true/opisnalazista=otok Vis/idzbirke=14/godina=2011&sort=godina
SearchCollection/{IdZbirke}	GET	Pretražuje herbarsku zbirku. Vidi Search za detalje.
TDWG	GET	Vraća popis država po TDWG-u. Rezultat je lista parova (oznaka države, naziv države)
TipoviPrimjeraka	GET	Vraća popis tipova primjeraka herbara. Rezultat je lista parova (oznaka tipa, naziv tipa)
Zbirke	GET	Vraća popis zbirke koje su zavedene u FCD-u. Rezultat je lista parova (id zbirke, naziv zbirke)

Menu

[Flora Croatica Database](#)[Crvena knjiga](#)[Bibliografija](#)[Korisno bilje](#)[Alohtone biljke](#)[Galerija](#)[Staništa](#)[Opažanja](#)[Herbar](#)[Korisne poveznice](#)[Prikaži praznu kartu](#)[Kako koristiti bazu](#)[Prijava korisnika](#)[1.3.2013. 12:22:30](#)[Pretraga](#)[Rezultati pretrage](#)

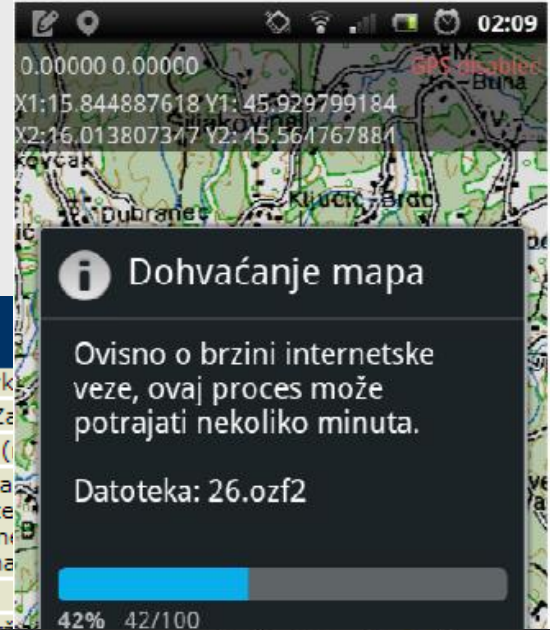
Kriterij pretrage: Godina sabiranja=2012, Naziv zbirke=CNHM Herbarium of Croatian Natural History Museum, TDWG=Croatia

12

[Otsni herbarsku etiketu](#)

Zapisa po stranici Ukupno rezultata: 4

	Id herbara	Slika	Porodica	Ime svojte	Sabirač	God.	Tip	Naziv zbirke	Država (TDWG)	Oznaka koordinata
☐	31493		Rosaceae	Amelanchier ovalis Medik.	Vrbek, Mirjana	2012		CNHM Herbarium of Croatian Natural History Museum	Croatia	
☐	31492		Boraginaceae	Lithospermum purpureoeruleum L.	Vrbek, Mirjana	2012		CNHM Herbarium of Croatian Natural History Museum	Croatia	

Dohvaćanje mapa

Ovisno o brzini internetske veze, ovaj proces može potrajati nekoliko minuta.

Datoteka: 26.ozf2

42% 42/100

Mbotanicar

Lilium bulbiferum L.

Liliales Perleb, Liliaceae

Obj: Sp. Pl. 302 (1753)

S: Lilium aurantiacum Weston, Lilium chaixii Maw, Lilium croceum Chaix, Lilium pubescens Bernh. ex Hornem.

N: Bulbillenträgende Feuerlilie, Giglio di San Giovanni, Giglio rosso, Lis a bulbilles, krana, lukovičavi ljiljan, narančasti krin, orange lily, turška lilija, zlatan, zlatoglav, zvjezdasti lijer, zvjezdasti ljiljan, žilj

Status: VU, S3

Staništa:

C.3.5.3.4. - Travnjaci zmijka i pjegavog jastrebljaka, C.5.1.2.5. - Zajednica vlasnatog zmijka i planinske djeteline

Debeli klijenti i višeslojne aplikacije

❑ Ovisno o namjeni i debeli klijenti i višeslojne aplikacije

IT produkt katalog

Produkt katalog SeCO CCA LRIC Izvještaji Baza

Indikatori proizvoda Tipovi naplate Indikatori

Kategorije Klase imovine (vijek imovine) FAR FTE OPEX Stavke Opexa CAPEX plan Capex - Kategorije

Proizvod Kalkulacija

Usporedba nabavne i MEA cijene Tablica troškova Proizvodi i svi udjeli

Drag a column header here to group by that column

Šifra proizvoda	Šifra SAP	Šifra AFA	Naziv proizvoda	Naziv nadpro...
APP-0001			Tibco	IT EAI

FAR Korištenje proizvoda FTE CAPEX OPEX

Drag a column header here to group by that column

Inv. Broj	Podbroj ...	Broj imo...	Opis	Šifra ka...	Udio pro...	Plans
300003...	0	390003...	HP DISK...	Opre...	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA CA...	Server	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA EM...	Server	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA EM...	Server	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA EM...	Server	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA CA...	Server	100,00%	
300007...	0	300040...	SOA CA...	Server	100,00%	

Prikazano zapisa: 228 / Ukupno zapisa: 228

IT produkt podaci detaljno (FAR, FTE, ...) Σ ?

Prologis ERP - Razvoj

Šiframnici Matični Dokumenti PIS - Prebac Demo Opcije Prozor Izlaz Izvještaji

VrstaShemeKnjiženja: Obracun PDV

Šifra sheme knjiženja 702000 Obracun PDV

Vrsta entiteta 702 Obracun PDV-a

Kontni plan 1 RRIF

Grupa pozicije 4 obračun PDV i PDV-K

Vr. poreznog dokumenta 14 Ulazni račun, R1

Vr. plaćanja virmanom 0 Ne plaća se

Opis Obracun PDV

☐ Ima ograničenu primjenu

☒ Aktivan

Dovucite stupac kako bi ste grupirali podatke po tom stupcu

Rbr	Vrsta pozi...	Ds	Ps	P	K	Z	O	Algoritam	Kontrola	Rbrl	U
1	4194 Neupla...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=P4061+P4066+P4071+P407...	=	1	✓
2	4192 Više u...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=P4170+P4160+P4174+P418...	=	2	✓
4	4004 Isporu...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	4	✓
3	4000 Isporu...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	3	✓
5	4002 Isporu...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	5	✓
6	4006 Isporu...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	6	✓
7	4010 R1 isp...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	7	✓
9	4020 R2 isp...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	9	✓
8	4015 Preduj...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	8	✓
10	4025 Nezar...	0	...	1	✓	✓	✓	✓	✓	=	=	10	✓

Programsko inženjerstvo

❑ Programsko inženjerstvo (software engineering)

- “Software Engineering: The application of a systematic, disciplined, quantifiable approach to the development, operation, and maintenance of software; that is **the application of engineering to software**.
 - ISO/IEC/IEEE 24765:2010 Systems and Software Engineering—Vocabulary
- **sistematičan, discipliniran i mjerljiv pristup razvoju, primjeni i održavanju softvera**
- **primjena inženjerskog pristupa na programsku opremu**
- Programsko inženjerstvo je inženjerska disciplina koja obuhvaća sve aspekte izrade programske opreme. [Sommerville, 2004]

❑ Područje programskog inženjerstva

- poslovi kojima se oblikuje i razvija programska oprema
- sustavna primjena prikladnih alata i tehnika na čitav proces razvoja programske potpore

Programsko inženjerstvo i srodna područja

*“A scientist builds in order to learn; an engineer learns in order to build.”
(Fred Brooks)*

❑ Software Engineering, Not Computer Science

<http://stevemccconnell.com/psd/04-senotcs.htm>

❑ [Sommerville, 2004]

- računarska znanost fokusira se na teorijske osnove
- programsko inženjerstvo orijentirano na praktičnu primjenu u razvoju i isporuci programske potpore

Modeli procesa razvoja

❑ Model procesa

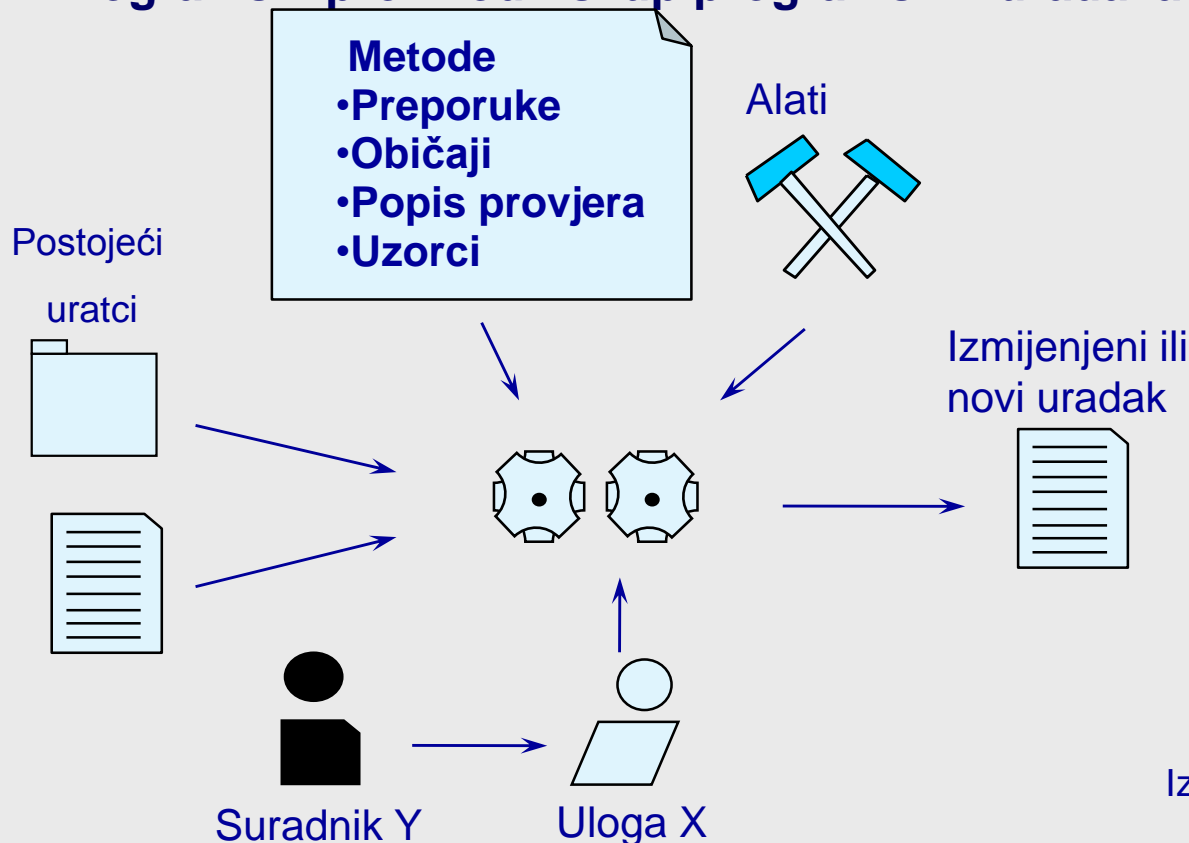
- Općenito: Plan razvoja, koji navodi opće postupke razvoja programskog proizvoda.
- Preciznije: Definicija koja kaže koje aktivnosti treba obaviti, tko ih treba obaviti i u kojoj ulozi; kojim redoslijedom, koji će proizvodi biti razvijeni i kako ih vrednovati.

❑ SDLC = software/systems development life-cycle

- model razvojnog procesa - unaprijed propisan proces razvoja
- definira faze i zadatke (aktivnosti) koje treba obaviti tijekom razvoja
- ciklus sigurava “kontrolne točke” za praćenje napretka, procjenu postignutih rezultata i donošenje odluka o daljnjim koracima

Aktivnosti procesa

- ❑ Aktivnost - podproces u modelu procesa
- ❑ Uloga - suradnik koji obavlja određeni posao, npr. voditelj projekta, arhitekt / specijalist za projektiranje, programer, administrator BP
- ❑ Programski uradak - dokument, model ili program
- ❑ Programski proizvod - skup programskih uradaka

Legenda:

- Aktivnost
- Uloga
- Suradnik
- Model (Uradak)
- Dokument (Uradak)

Izvor: Balzert, vol. 1, p. 60

Životni ciklus programske potpore

Faze životnog ciklusa

☐ Planiranje

- Utvrđivanje ciljeva (poslovne koristi)
- Analiza izvedivosti
- Izrada plana rada
- Ekipiranje projekta
- Upravljanje projektom

☐ Analiza

- Prikupljanje informacija
- Modeliranje procesa
- Modeliranje podataka
- Specifikacija zahtjeva

☐ Projektiranje, oblikovanje

- Dizajn arhitekture
- Dizajn baze podataka i datoteka
- Dizajn sučelja
- Dizajn programa

☐ Izrada, ugradnja (implementacija)

- Konstrukcija
- Testiranje
- Instalacija

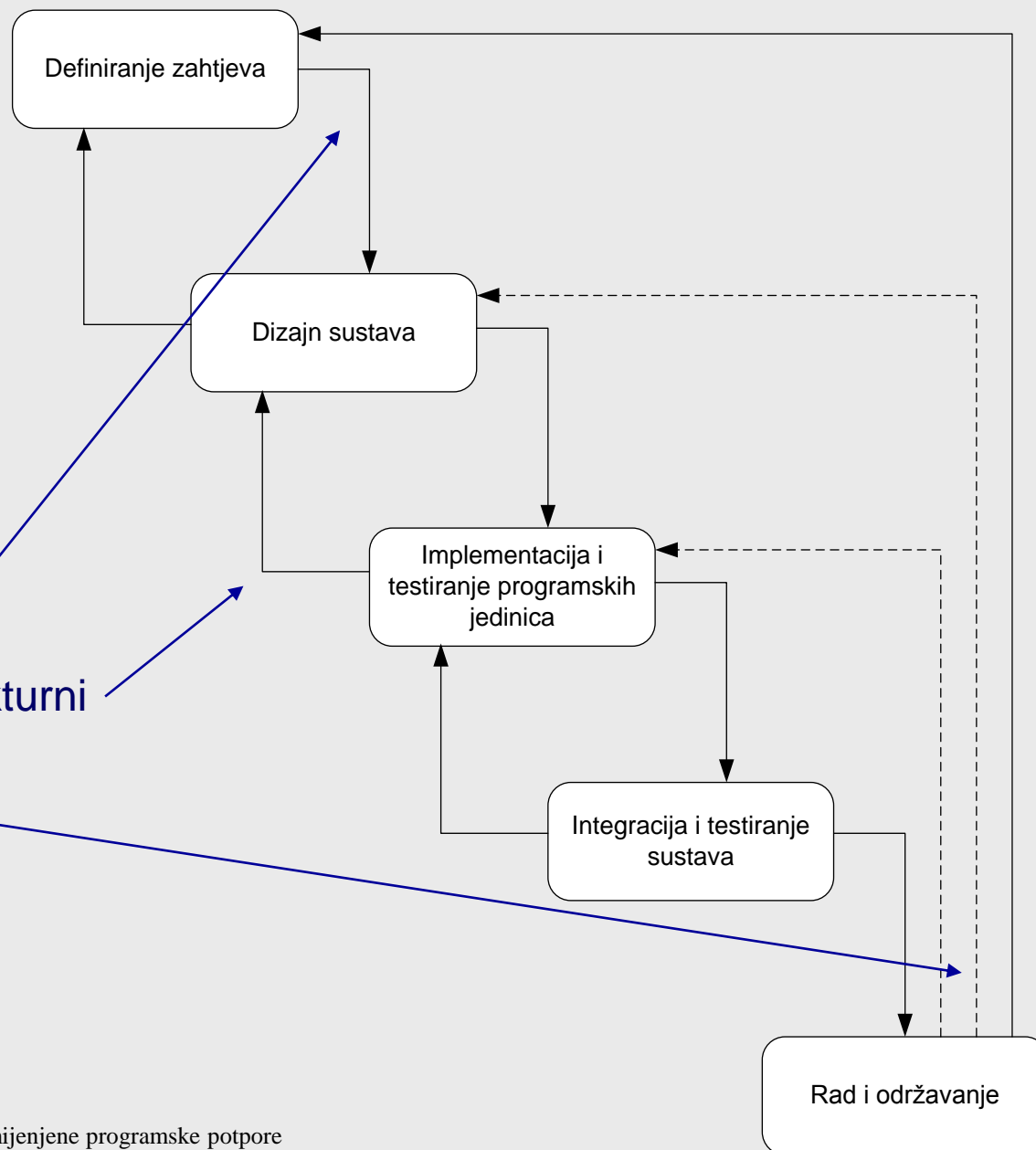
☐ Primjena

- Rad
- Održavanje

Vodopadni model (waterfall)

❑ Varijante

- klasični
- pseudostrukturni
- radikalni

Vodopadni model razvoja

- ❑ **Definiranje zahtjeva (*requirements analysis and definition*)**
 - definira funkcionalnost programske potpore prema zahtjevima korisnika.
- ❑ **Dizajn sustava (*system and software design*)**
 - definira cjelokupnu arhitekturu programske podrške
 - grubi model sustava razrađuje se u detaljni opis izvedbe
- ❑ **Ugradnja i testiranje jedinica (*implementation and unit testing*)**
 - faza kodiranja tijekom koje se zahtjevi prevode u programski kod
 - programske jedinice zasebno se testiraju provjerom naspram specifikacije
- ❑ **Integracija i testiranje sustava (*integration and system testing*)**
 - programske jedinice povezuju se u cjelinu
 - provjerava se odgovara li programska potpora zahtjevima korisnika
- ❑ **Primjena i održavanje (*deployment/operation and maintenance*)**
 - započinje predajom sustava korisnicima na uporabu
 - tijekom održavanja uklanjaju se naknadno uočene neispravnosti te se sustav proširuje i poboljšava prema potrebama

Iterativni postupak razvoja

❑ Unified software development process (UDP)

- izvorno Objectory
- danas IBM Rational Unified Process (RUP)

❑ Iterativni i inkrementalni razvoj

- softver se razvija i objavljuje po dijelovima
- glavne faze obavljaju se kroz niz iteracija
 - svaka iteracija obavlja se standardnim životnim ciklusom koji uključuje analizu, oblikovanje, ugradnju i provjeru
 - rezultat iteracije je proizvod završne kakvoće (production-quality), provjeren i integriran, koji zadovoljava podskup ukupnih zahtjeva
 - isporuke mogu biti interne ili prema korisnicima

❑ RUP sadrži niz "predložaka" razvojnih procesa (roadmaps) za različite modele razvoja i tipove projekata

Faze i koraci razvoja

Core Workflows (Disciplines)

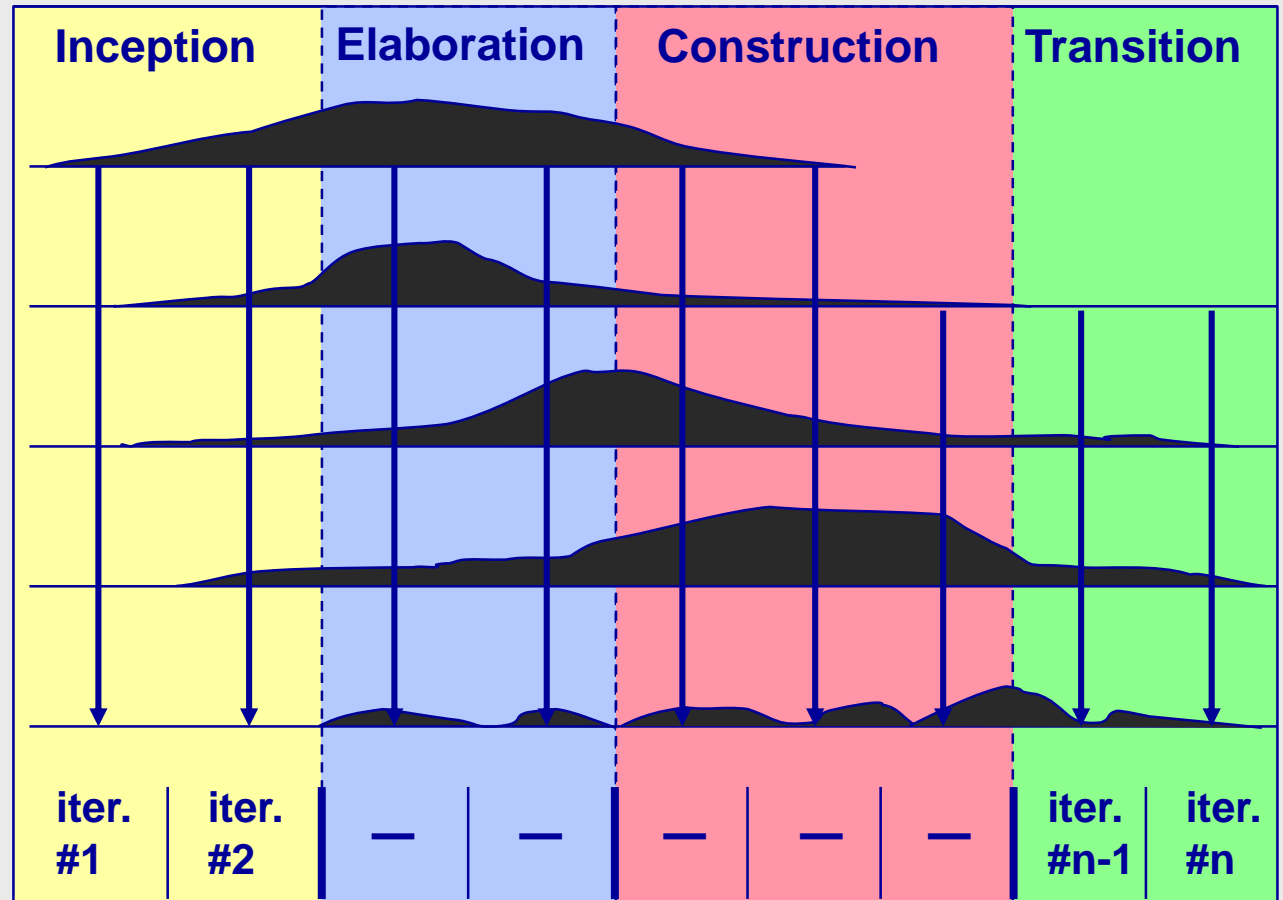
Requirements

Analysis

Design

Implementation

Testing

Increments

© Rational Software

Glavne faze razvoja

❑ Počinjanje (Inception)

- opravdanje razloga za pokretanje projekta
- prikupljanje najvažnijih zahtjeva (10% detaljno)
- određivanje dosega projekta

❑ Elaboracija (Elaboration)

- prikupljanje detaljnih zahtjeva (80%)
- globalna (high-level) analiza i dizajn
- ustanovljavanje osnovne arhitekture
- planiranje konstrukcije

❑ Konstrukcija, gradnja (Construction)

- prikupljanje ostalih zahtjeva + promjene zahtjeva
- razrada arhitekture i izrada sustava
- kontinuirana integracija

❑ Prijelaz (Transition)

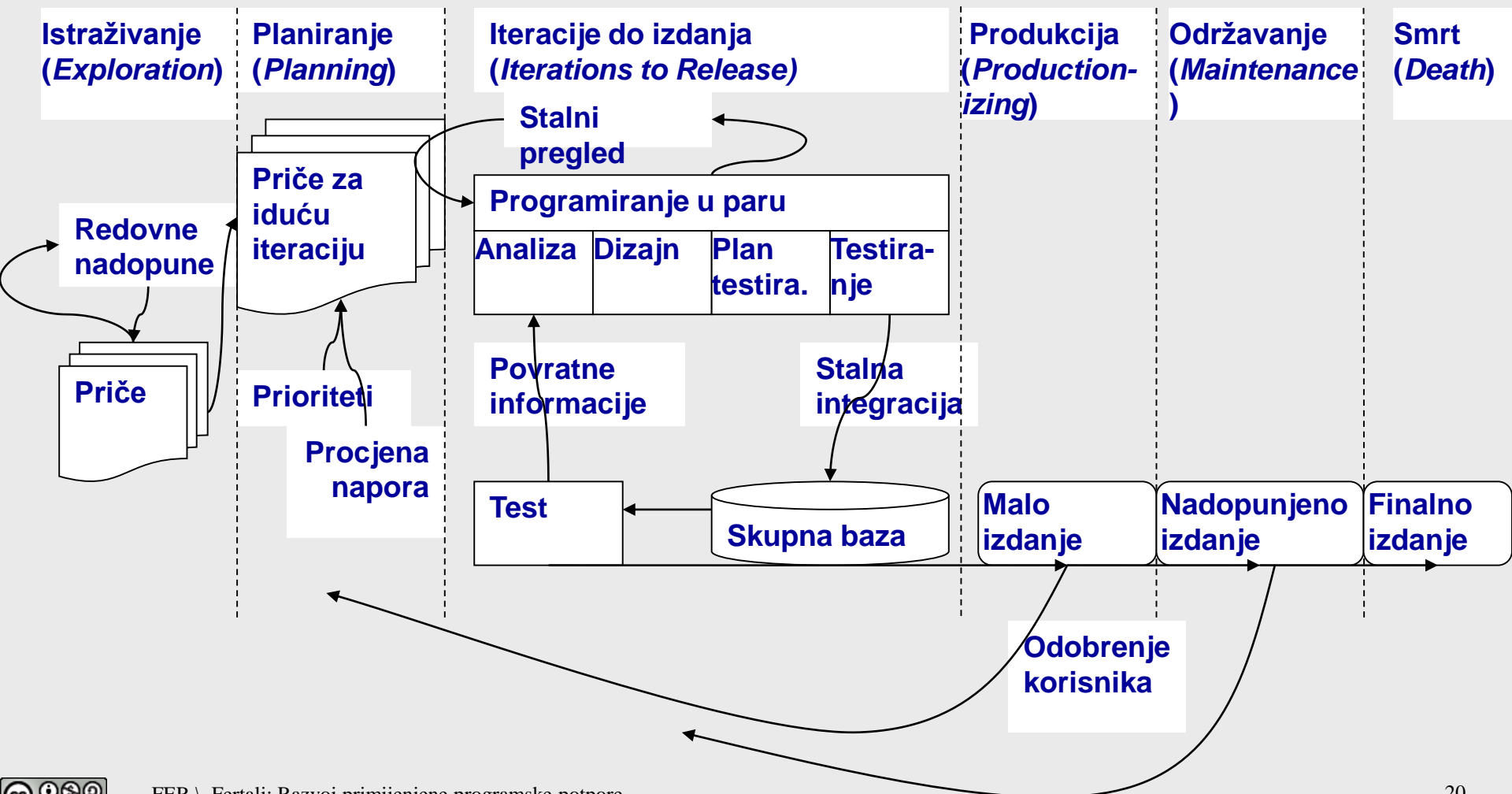
- beta testiranje, podešavanje performansi, poduka korisnika
- provjera prihvatljivosti i zadovoljstva korisnika

❑ Post-implementacija (Post-deployment)

- nastavak evolucijskog razvoja
- uz očuvanje integriteta aplikacije

Ekstremno programiranje

- ❑ Agilni razvojni proces
- ❑ Vrijednosti (values): komunikacija, jednostavnost, povratne informacije, hrabrost, uvažavanje (respect)

Faze ekstremnog programiranja

❑ Istraživanje

- Korisnici bilježe svoje priče na kartice
- Svaka kartica sadrži jednu mogućnost programa.
- Projektni tim se pobliže upoznaje s alatima, tehnologijom i postupcima projekta.
- Radi se prototip sustava za testiranje tehnologije i varijanti arhitekture sustava.
- Faza istraživanja traje nekoliko tjedana do nekoliko mjeseci

❑ Planiranje

- Postavlja prioritete na korisničke priče (tj. svojstva programskog rješenja)
- Planira se doseg prvog malog izdanja i vrijeme za pojedinu karticu
- Zatim se određuje cjelokupni vremenski raspored.
- Rok za izdavanje prvog malog izdanja obično je unutar dva mjeseca.
- Faza planiranja traje nekoliko dana.

Faze ekstremnog programiranja

❑ Iteracije do izdanja

- Uključuje nekoliko iteracija sustava prije prvog izdanja.
- Vremenski raspored iz faze planiranja se razlaže u više iteracija
- Pojedina iteracija traje jedan do četiri tjedna.
- Prva iteracija stvara takav sustav koji obuhvaća cijelu arhitekturu ciljanog sustava.
- Klijent određuje kartice koje će se koristiti pri svakoj narednoj iteraciji.
- Testovi prihvatljivosti izvode se na kraju svake iteracije.
- Na kraju posljednje iteracije, sustav je spreman za produkciju.

❑ Produkcija

- Dodatno testiranje i provjera performansi sustava prije isporuke klijentu.
- Razrješenje primjedbi na sustav te odlučivanje da li će se riješiti u ovom izdanju.
- Iteracije trajanja tri do najviše tjedan dana.
- Zakašnjele nove ideje i prijedlozi se dokumentiraju i njihova implementacija odgađa.

Faze ekstremnog programiranja

- ❑ **Nakon što je prvo izdanje pušteno u produkciju,**
 - XP projekt mora istovremeno održavati softver u primjeni i proizvoditi nove iteracije
 - Zbog toga se brzina implementacije smanjuje
 - Održavanje može zahtijevati nove članove projektnog tima i promjenu strukture tima.

- ❑ **Faza smrti je blizu kada klijent nema više novih kartica s pričama**
 - Podrazumijeva se da sustav zadovoljava sve zahtjeve (npr. pouzdanost i stabilnost).
 - Vrijeme u XP projektu da se konačno napiše sva korisnička dokumentacija budući da više nema promjena na arhitekturi, dizajnu i kodu sustava.
 - Smrt može nastupiti i kada sustav ne ispunjava sva korisnička očekivanja, ili ako postane preskup za daljnji razvoj.

Reference

- ❑ <http://www.computer.org/portal/web/swebok/swebokv3>
- ❑ http://pascal.computer.org/sev_display/index.action
- ❑ <http://www.rspa.com/>
- ❑ <http://www-01.ibm.com/software/rational/>
- ❑ <http://www.extremeprogramming.org/>
- ❑ <http://www.agilemodeling.com/>
- ❑ <http://stevemccconnell.com/psd/04-senotcs.htm>

Priprema za projekt

☐ Formiranje projektnih ekipa

- RPPP-Popis.xls

☐ Instalirati potreban softver i spojiti se na TFS

- svatko za sebe prema RPPP-UputeTFS s www.fer.hr/predmet/rppp

☐ Intervju i korisnička priča

- uvodno iznošenje zahtjeva korisnika na 2. predavanjima
- po potrebi pojašnjenje zahtjeva na 3. predavanjima
- dodatne informacije na labosu i konzultacijama

Osnove platforme .NET i jezika C#

Jezik C# i *.NET Framework*

❑ Jezik C# - Anders Hejlsberg et al.

- vođen događajima (event-driven),
- objektno usmjeren (object-oriented),
- otvoren mreži (network-aware),
- vizualan (visual) – interaktivno sučelje razvojne okoline i aplikacija

❑ Microsoft .NET Framework

- nastao s idejom iste osnovice za izradu lokalnih i Internet aplikacija
- neovisnost o jeziku
 - jezici Visual Basic .NET, Visual C++ .NET, C# i drugi
 - zajednička knjižnica osnovnih razreda Base Class Library (BCL) ili Framework Class Library (FCL)
 - zajednički, opći tipovi podataka Common Type System (CTS)
 - CLS (Common Language Specification) – podskup CTS-a zajednički za sve .NET jezike
 - zajednički pogon programa - Common Language Runtime (CLR)
- neovisnost o platformi ... na kojoj postoji CLR
 - iako tako zamišljen, .NET je namijenjen uglavnom Windows platformi

Microsoft .NET Framework

❑ C# prevoditelj

- prevodi C# izvorni kod (.cs datoteke) u poseban međujezik MSIL

❑ MS Intermediate Language (MSIL)

- MSIL se izvodi u virtualnom stroju a ne izravno na procesoru računala

❑ Common Language Runtime (CLR)

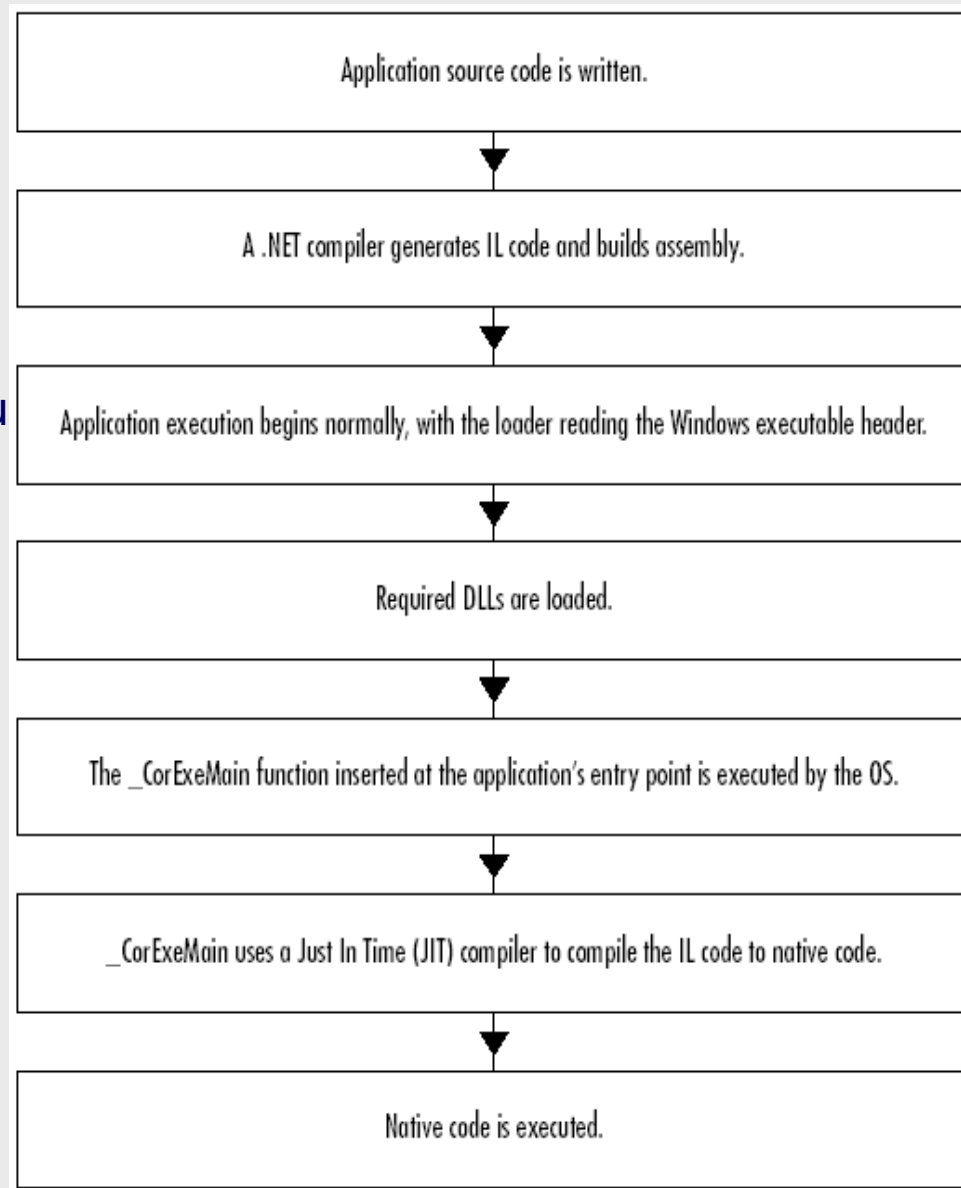
- zajednički pogon programa
- interpretira MSIL naredbe
- koristi JIT prevodilac

❑ Just-In-Time compiler

- pri prvom pokretanju programa prevodi MSIL u strojni kod

❑ Asemblij (Assembly)

- skup prevedenih razreda

Elementi jezika

❑ Identifikatori

- nazivi razreda, varijabli, ... koje određuje programer
- sastoje se od slova, znamenki i podcrte, prvi znak mora biti slovo
- npr. System, Pozdrav

❑ Ključne riječi (keywords)

- rezervirane riječi jezika, posebni identifikatori koji u jeziku imaju predefinirano značenje
- definicije objekata, naredbe i direktive za prevođenje
- npr. using, class, static

❑ Programske strukture

- odvajanje naredbi s ;
- blokovi programa - { }

❑ C# razlikuje velika i mala slova!

❑ Komentari

- Retkovni komentar – tekst od znakova "//" do kraja retka
- Blok komentar – tekst oblika /* ... */, može se rasprostirati u više redaka

Struktura C# programa

☐ Program

- sadrži jedan ili više razreda

☐ Razred (klasa, *class*)

- sadrži članove – svojstva (varijable) i metode tj. postupke (potprograme)

☐ Ne postoje slobodni potprogrami ni globalne varijable

- sve se zbiva unutar tijela razreda

☐ Ulazna točka (entry point)

- postupak `static void Main`

☐ Korištenje knjižnica (using)

- svaki prevedeni razred ima manifest - definiciju sučelja koju mogu koristiti drugi programi, uključujući one napisane u nekom drugom jeziku

☐ Primjer Osnove\PozdravKonzola

```
// korištenje knjižnice
using System;

class Pozdrav// zaglavlje razreda
// tijelo razreda
{
    // metoda Main
    static void Main(string[] args)

    // blok naredbi
    {
        // naredba WriteLine

        Console.WriteLine("Pozdrav!");
    }
}
```

Konzolna i grafička aplikacija

❑ Konzolna aplikacija:

📁 Osnove\PozdravKonzola

- **Prostor imena System**
- **Postupak Main**

```
using System;

class Pozdrav
{
    static void Main(string[] args)
    {
        Console.WriteLine("Pozdrav!");
    }
}
```

Ispis na konzolu

❑ Grafička aplikacija:

📁 Osnove\PozdravGraficka

Argumenti
komandne linije

```
using System;

class Pozdrav
{
    static void Main(string[] args)
    {
        System.Windows.Forms.
            MessageBox.Show("Pozdrav!");
    }
}
```

Ispis na prozor

Ponovno korištenje koda (reuse) drugog programa

❑ Poziv metode istog razreda

- izvorna datoteka:
 - vozdra.cs
- prevođenje:
 - csc vozdra.cs
- program:
 - vozdra.exe
- ispis:
 - Pozdrav!
 - C#

```
public class Vozdra {  
    static void Main() {  
        System.Console.WriteLine("Pozdrav!");  
        VisokiC ();  
    }  
    public static void VisokiC() {  
        System.Console.WriteLine("C#");  
    }  
}
```

❑ Korištenje drugog, prethodno prevedenog razreda

- izvorna datoteka:
 - proba.cs
- prevođenje:
 - csc /reference:vozdra.exe proba.cs
- program:
 - proba.exe
- ispis:
 - C#

```
class Proba {  
    static void Main () {  
        Vozdra.VisokiC();  
    }  
}
```


Ponovno korištenje koda unutar istog programa

❑ Primjer Osnove\Reuse, Program.cs i Pozdrav.cs

```
using System;

public class Pozdrav
{
    public Pozdrav()
    {
        Poziv("iz lokalnog");
    }

    public static void
        Poziv(string poruka)
    {
        System.Console.WriteLine(
            "Pozdrav " + poruka);
    }
}
```

```
using System;

class Proba
{
    static void Main()
    {
        Console.WriteLine("Glavni!");
        Pozdrav.Poziv("iz glavnog");
        Pozdrav p = new Pozdrav();
    }
}
```

Ključne riječi

- ❑ Sve ključne riječi definirane su malim slovima !!

abstract	as	base	bool	break
byte	case	catch	char	checked
class	const	continue	decimal	default
delegate	do	double	else	enum
event	explicit	extern	false	finally
fixed	float	for	foreach	get
goto	if	implicit	in	int
interface	internal	is	lock	long
namespace	new	null	object	operator
out	override	params	private	protected
public	readonly	ref	return	sbyte
sealed	set	short	sizeof	stackalloc
static	string	struct	switch	this
throw	true	try	typeof	uint
ulong	unchecked	unsafe	ushort	using
virtual	void	volatile	while	

- ❑ [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/x53a06bb\(v=VS.100\).aspx](http://msdn.microsoft.com/en-us/library/x53a06bb(v=VS.100).aspx)

Standardni ulaz/izlaz

☐ Čitanje standardnog ulaza

- `public static string ReadLine();`
 - `Console.ReadLine()` – čita niz znakova
- `public static int Read();`
 - `Console.Read()` – čita znak

☐ Pisanje na standardni izlaz

- `public static void Write(...);`
 - piše argument(e) i ostaje u istom retku
 - `Console.Write("Pozdrav! ");`
- `public static void WriteLine(...);`
 - piše argument(e) i znak za skok u novi redak
 - `Console.WriteLine("Pozdrav! ");`

☐ Primjeri primjene slijede u narednim programima

☐ Za više informacija pogledati Help

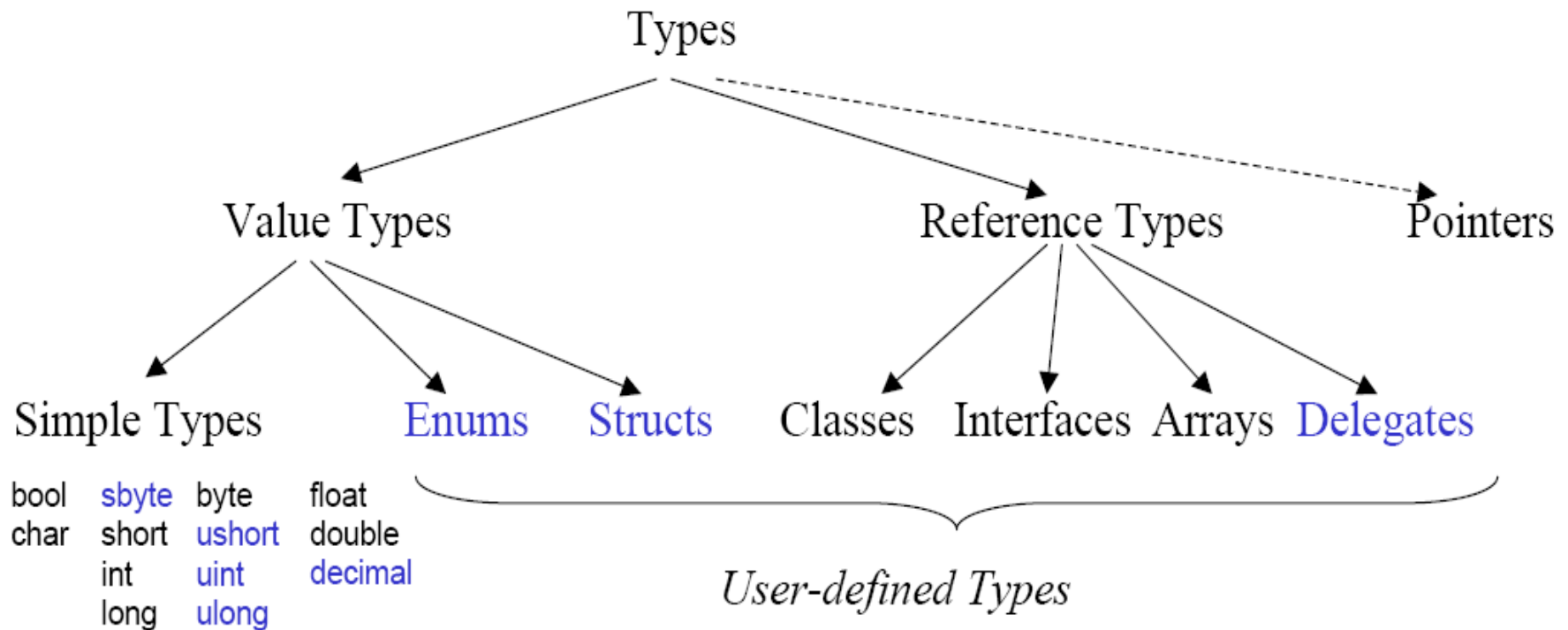
Formatirani ispis, numerički formati

Character	Description	Examples	Output
C or c	Currency	Console.Write("{0:C}", 2.5); Console.Write("{0:C}", -2.5);	\$2.50 (\$2.50)
D or d	Decimal	Console.Write("{0:D5}", 25);	00025
E or e	Scientific	Console.Write("{0:E}", 250000);	2.500000E+005
F or f	Fixed-point	Console.Write("{0:F2}", 25); Console.Write("{0:F0}", 25);	25.00 25
G or g	General	Console.Write("{0:G}", 2.5);	2.5
N or n	Number	Console.Write("{0:N}", 2500000);	2,500,000.00
X or x	Hexadecimal	Console.Write("{0:X}", 250); Console.Write("{0:X}", 0xffff);	FA FFFF

Tipovi podataka

❑ Svi tipovi izvode se iz osnovnog tipa `System.Object`

- "sve je objekt"
- primjeri: `3.ToString()` ; `"abc".ToUpper()` ;

Tipovi podataka

❑ Osnovne kategorije tipova podataka:

- Vrijednosti (value types) – sadrže podatke
 - osnovni tipovi (int, float, char...), enum, struct
- Reference (reference types) – pokazivači (pointers)
 - razredi (class types),
 - sučelja (interface types),
 - delegati (delegate types),
 - polja (array types) ,
 - znakovni nizovi (strings)

❑ Varijable i pridruživanje vrijednosti

- varijabla - imenovana memorijska lokacija određenog tipa i poznate veličine te vrijednosti koja se u njoj nalazi a koja se može promijeniti
- prije uporabe (zadavanja ili korištenja vrijednosti) varijablu treba deklarirati

```
int broj1;      // <type> <variable-name>;  
broj1 = 45;     // <variable-name> = <exp>
```

Ugrađeni tipovi podataka

C# Type	.Net Framework (System) type	Broj bajtova	Interval brojeva
sbyte	System.Sbyte	1	-128 do 127
short	System.Int16	2	-32768 do 32767
int	System.Int32	4	-2147483648 do 2147483647
long	System.Int64	8	-9223372036854775808 do 9223372036854775807
byte	System.Byte	1	0 do 255
ushort	System.UInt16	2	0 do 65535
uint	System.UInt32	4	0 do 4294967295
ulong	System.UInt64	8	0 do 18446744073709551615
float	System.Single	4	$\pm 1.5 \times 10^{-45}$ do $\pm 3.4 \times 10^{38}$ 7 točnih znamenki
double	System.Double	8	$\pm 5.0 \times 10^{-324}$ do $\pm 1.7 \times 10^{308}$ 15 točnih znamenki
decimal	System.Decimal	12	$\pm 1.0 \times 10^{-28}$ do $\pm 7.9 \times 10^{28}$ 28 točnih znamenki
char	System.Char	2	Unicode znak (16 bit)
bool	System.Boolean	1 2	true ili false

Aritmetički operatori

Operator	Značenje
+	zbiranje
-	oduzimanje
*	množenje
/	dijeljenje
%	ostatak (modulo) pri dijeljenju (radi i s realnim operandima)
++	operator uvećanja za 1
--	operator smanjenja za 1

- ☐ **Znak plus (+) također predstavlja operator ulančavanja (konkatenacije) nizova znakova**

Operatori usporedbe

❑ Usporedbeni (relacijski) operatori

- Operatori `==` i `!=` mogu se koristiti sa svim tipovima podataka
- ostali usporedbeni operatori mogu koristiti samo s tipovima podataka koji podržavaju usporedbene operatore.
- Npr. `bool` vrijednosti ne mogu se uspoređivati operatorima `<`, `<=`, `>`, `>=`
- Pri usporedbi referenci uspoređuju se adrese (pokazivači) na objekte
 - Izuzetak su nizovi znakova.

Operator	Značenje
<code>==</code>	jednako
<code>!=</code>	različito
<code>></code>	veće
<code>>=</code>	veće ili jednako
<code><</code>	manje
<code><=</code>	manje ili jednako

Logički operatori

- ❑ **Logički operatori (bool i bitovni)**
 - Operandi moraju biti tipa bool i rezultat logičke operacije je tipa bool.
 - U ovu grupu mogu se pribrojiti i unarni *true* i *false*
- ❑ **Operatori & i | uvijek ispituju vrijednost svih operanada u izrazu.**
- ❑ **Reducirani operatori && i || uvijek ispituju logičku vrijednost samo prvog operanda a ostalih po potrebi.**

Operator	Značenje
&	AND
	OR
^	XOR (isključivi OR)
&&	reducirani AND
	reducirani OR
!	NOT
~	komplement

Ostali operatori

- ❑ Operator pridruživanja: =
- ❑ Skraćeno pridruživanje:
 - +=, -=, *=, /=, %=, &=, |=, ^=, <<=, >>=
- ❑ Posmak: <<, >>
- ❑ Uvjetni operator: (?:) // *cond-expr ? expr1 : expr2*
- ❑ Veličina tipa: sizeof(*type*)
- ❑ Tip objekta:
 - npr. `System.Type type = typeof(int);`
- ❑ Operator is - expression is type
 - provjerava da li je izraz određenog tipa
- ❑ Pristup članu: . (točka) // *name1 . name2*
- ❑ Indeksiranje: []
- ❑ Indirekcija i adresa: * -> [] &

```
int n = 3;
if (n is int)
...
```

Prioritet operatora

Category	Operators
Primary	<code>(x)</code> , <code>x.y</code> , <code>f(x)</code> , <code>a[x]</code> , <code>x++</code> , <code>x--</code> , <code>new</code> , <code>typeof</code> , <code>sizeof</code> , <code>checked</code> , <code>unchecked</code>
Unary	<code>+</code> , <code>-</code> , <code>!</code> , <code>~</code> , <code>++x</code> , <code>--x</code> , <code>(T)x</code>
Multiplicative	<code>*</code> , <code>/</code> , <code>%</code>
Additive	<code>+</code> , <code>-</code>
Shift	<code><<</code> , <code>>></code>
Relational	<code><</code> , <code>></code> , <code><=</code> , <code>>=</code> , <code>is</code>
Equality	<code>==</code>
Logical AND	<code>&</code>
Logical XOR	<code>^</code>
Logical OR	<code> </code>
Conditional AND	<code>&&</code>
Conditional OR	<code> </code>
Conditional	<code>?:</code>
Assignment	<code>=</code> , <code>*=</code> , <code>/=</code> , <code>%=</code> , <code>+=</code> , <code>-=</code> , <code><<=</code> , <code>>>=</code> , <code>&=</code> , <code>^=</code> , <code> =</code>

Razredi

```
class Tocka
```

```
{
```

```
    public int cx;
```

```
    public int cy;
```

```
    public Tocka(int x, int y){
```

```
        cx = x; cy = y;
```

```
    }
```

```
    public int Kvadrant(){
```

```
        if (cx > 0){
```

```
            if (cy > 0) return 1;
```

```
            else return 4;
```

```
        } else {
```

```
            if (cy > 0) return 2;
```

```
            else return 3;
```

```
        }
```

```
    }
```

```
}
```

❏ Primjer 📁 Osnove\RazredTocka

→ Javne varijable

→ Konstruktor

→ Javni postupak

↑ Instanciranje objekta

```
Tocka t = new Tocka(1,-2);  
Console.WriteLine("Točka ({0},{1})  
je u {2}.kvadrantu.", t.cx,  
t.cy, t.Kvadrant());
```

↓ Poziv postupka

↓ Pristup javnoj varijabli

Vrijednosti i reference

- ❑ **Koju vrijednost imaju varijable `val1` i `val2` nakon sljedećeg programskog odsječka?**

```
int val1 = 0;  
int val2 = val1;  
val2 = 5;
```

- ❑ **Koju vrijednost imaju varijable `ref1` i `ref2` nakon sljedećeg programskog odsječka?**

```
class Razred  
{  
    public int Value = 0;  
}  
Razred ref1 = new Razred();  
Razred ref2 = ref1;  
ref2.Value = 123;
```

→ `new` operator stvara novu instancu razreda `Razred` i vraća pokazivač na nju

→ `ref2` pokazuje gdje i `ref1`

- ❑ **Primjer** **Osnove\VrijednostiReference**

Nabrajanje (Enum)

❑ Pobrojani tip (enumerator)

- Korisnički tip vrijednosti koji nasljeđuje `System.Enum`
- Sastoji se od imenovanih konstanti
- Temeljni tip podataka pobrojanog tipa je `int`

❑ Primjer Osnove\Enum

```
enum Dani
{
    Ponedjeljak, Utorak, Srijeda,
    Cetvrtak, Petak, Subota, Nedjelja
}
```

```
int x = (int) Dani.Ponedjeljak;
int y = (int) Dani.Utorak;
Console.WriteLine("Pon={0}", x);
Console.WriteLine("Uto={0}", y);
```


Dani počinju od 0.

❑ Ako želimo da dani idu od 1. nadalje:

```
enum DaniPoRedu
{
    Ponedjeljak=1, Utorak, Srijeda, Cetvrtak,
    Petak, Subota, Nedjelja
}
```

Naredbe za upravljanje programskim tokom

❑ Selekcija

- if (expression) statement1 [else statement2]
- switch (*expression*) { case *constant-expression*: *statement jump-statement* [default: *statement jump-statement*] }

❑ Petlje

- while (expression) statement
- for ([initializers]; [expression]; [iterators]) statement
- **foreach (*type identifier in expression*) statement**
 - *expression* se ne smije mijenjati za vrijeme *foreach* petlje
 - Nije moguće: *identifier* = ...
- do statement while (expression);

❑ Skokovi

- break , continue, goto
 - goto *identifier*;
 - goto case *constant-expression*;
 - goto default;
- return [*expression*];

```
int[] numbers =  
    {4, 5, 6, 1, 2, 3, -2, -1, 0};  
for(int=0;i<numbers.length;i++){  
    Console.WriteLine(numbers[i]);  
}  
  
foreach (int i in numbers){  
    Console.WriteLine(i);  
}
```

Polja

❑ Polja određene duljine:

```
int[] a = new int[10]; // inicijalno vrijednosti 0
int[] b = new int[] { 1, 2, 3};
int[] c = { 1, 2, 3};
```

❑ Za duljinu polja moguće je navesti i varijablu

```
int n = 3;
int[] d = new int[n];
```

❑ Dohvat elementa na mjestu i: b[i]

❑ Broj elemenata u polju: b.Length

❑ Primjer 📁 Osnove\Polja

```
for (int i = 0; i < b.Length; i++)
{
    Console.Write(b[i]);
}
```

Rad s poljima

❑ Neki od statičkih postupaka razreda `System.Array` su:

- `Sort` – sortira polje ili dio polja, opcionalno uz vlastiti usporednik
- `BinarySearch` – binarno pretražuje polje i vraća indeks traženog elementa
 - bitovni komplement indeksa prvog elementa većeg od traženog, kad traženi nije u polju a vrijednost traženog je manja od preostalih elemenata polja
 - bitovni komplement broja elemenata polja, kad traženi nije u polju a vrijednost traženog je veća od vrijednosti najvećeg u polju
- `Copy` – kopira čitavo polje ili dio polja polja u novo polje
- `Reverse` – obrće redoslijed članova polja

```
int[] z = new int[] { 3, 1, 2 };  
System.Array.Sort(z);  
Console.WriteLine("Tražim 3 na ind.{0}",  
    Array.BinarySearch(z, 3));  
...  
Array o = new int[3];  
Array.Copy(z, o, 2);  
Array.Reverse(o);
```

Pravokutna višedimenzionalna polja

❑ Pravokutna (eng. rectangular)

```
int[,] a = new int[3,5]; //inicijalno vrijednosti 0

int[,] b = new int[2,3] { {1, 2, 3}, {4, 5, 6}};
//int[,] b = new int[,] { { 1, 2, 3 }, { 4, 5, 6 } };

int[,] c = { {1, 2, 3}, {4, 5, 6}};

int[,,,] d = new int[5,6,7,8];

for (int i = 0; i < 2; i++)
    for (int j = 0; j < 3; j++)
        Console.Write (b[i, j]);
```

Nazubljena višedimenzionalna polja

❑ Nazubljena (eng. jagged) ili *polja polja*

```
int[][] a = new int[][] {  
    new int[] {2,3,4},  
    new int[] {5,6,7,8,9}  
};  
  
int[][] b = { new int[] {2,3,4}, new int[] {5,6,7,8}};  
  
for (int i = 0; i < b.Length; i++){  
    for (int j = 0; j < b[i].Length; j++){  
        Console.Write(b[i][j]);  
        Console.WriteLine();  
    }  
  
int[][] c;  
c = new int[5][];  
c[0] = new int[3]; c[1] = new int[7]; ...
```


Struktura Char

❑ Tip vrijednosti koji služi za pohranu jednog znaka

- `char znak = '٣'; // arapski broj 3`
- `char znak = '\n'; // novi red`
- `char znak = '\u0663'; // kod u Unicode tablici za arapski br. 3`

❑ Neki atributi i postupci

- `ToUpper` pretvara znak u odgovarajuće *Unicode* veliko slovo
 - npr. `System.Char.ToUpper(znak);`
- `ToLower` pretvara znak u odgovarajuće *Unicode* malo slovo
- `IsDigit` pripada li znak skupini *Unicode* decimalnih znamenaka
- `IsLetter` pripada li znak skupini *Unicode* slova
- `MaxValue` najveća moguća vrijednost za `Char`
- `MinValue` najmanja moguća vrijednost za `Char`

Razred String

❑ **System.String (isto što i string) – niz znakova**

- jednom postavljena vrijednost ne može se promijeniti.
- postupci na *stringu* stvaraju novi (promijenjeni) *string*.
- Općenito, objekti koji nisu string imaju postupak `ToString()`, npr.
`123.ToString()`

❑ **Primjer Osnove\String**

- `string a = "Primjer za String";`
- Duljina: `a.Length // 17`
- Uklanjanje znakova: `a.Remove(7,4) // PrimjerString`
- Velika slova: `a.ToUpper() // PRIMJER ZA STRING`
- Mala slova: `a.ToLower() // primjer za string`
- Podniz: `a.Substring(11) // String`
- Uklanjanje vodećih i pratećih praznina `a.Trim()`
- Rastavljanje stringa na dijelove:
`string[] stringovi = a.Split(new char[] { ' ' });`
`// za niz s početka daje {"Primjer", "za", "String"}`
- Spajanje u string:
`string.Join("-", "spoji", "u", 1, "string");`
`// vraća spoji-u-1-string`

Razred StringBuilder

❑ **System.Text.StringBuilder – promjenjiv niz znakova**

- Sve promjene primjenjuju se na izvornom nizu.

❑ **Primjer** **Osnove\String**

- `StringBuilder a= new StringBuilder("Primjer za String");`
- **Umetanje:** `a.Insert(7,'i') // Primjeri za String`
- **Dodavanje:** `a.Append("Builder") //Primjeri za StringBuilder`

Konverzija tipova

❑ Implicitna konverzija – bez navođenja operatora konverzije

- Standardno int->double, int->long, ...

❑ Eksplicitna konverzija – Primjer: Osnove\Konverzija

- operator konverzije tipa (cast)

```
int c = (int) 4.5;
```

- ToString()

```
int a = 154;  
string s = a.ToString();
```

- Parse()

```
int c = Int32.Parse(s);
```

- razred Convert

```
decimal d = Convert.ToDecimal(c);
```

Boxing/Unboxing

❑ **Boxing**

- pretvorba nekog vrijednosnog tipa podataka u referencijski tip `object`
- alocira instancu i kopira vrijednost u novostvoreni objekt

❑ **Unboxing**

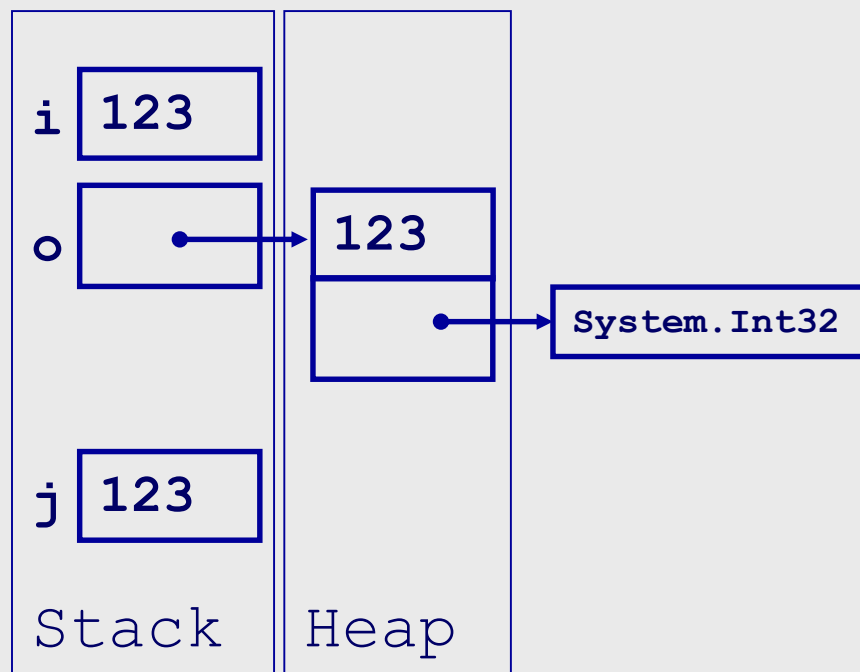
- izdvajanje vrijednosnog tipa podataka iz tipa `object`
- kopiranje vrijednosti (objekta) s reference

❑ **Primjer** 📁 **Osnove\Boxing**

```
int i = 123; // A value type
```

```
object o = i; // Boxing
```

```
int j = (int) o; // Unboxing
```


Nulabilni tipovi

❑ **Varijable mogu imati nedefiniranu vrijednost**

❑ **Deklaracija standardnog tipa sadrži upitnik (?)**

```
int? num = null;  
if (num.HasValue) // isto što i if (!(num == null))  
    Console.WriteLine("num = " + num.Value);  
else  
    Console.WriteLine("num = Null");
```

❑ **String se ne deklarira kao nulabilan**

- String može biti prazan (tzv. null-string) ali to ne znači da je null
- `string s = string.Empty` // isto što i `s = ""`
- postavljanje na null znači da nije ni prazan
- `string s = null;` // vrijedi `s != ""`, `s == null`

Tipovi podataka *var* i *dynamic*

❑ Varijable definirane kao tip *var*

- Deklaracija je moguća samo unutar određenog postupka
- Stvarni tip podatka se određuje prilikom kompilacije

```
var sb = new StringBuilder();  
StringBuilder sb = new StringBuilder();
```

❑ Varijable definirane kao *Dynamic* varijable

- Stvarni tip podatka se određuje prilikom izvršavanja

```
dynamic s;  
s = "Neki tekst";  
Console.WriteLine(s.GetType());  
s = 12;  
Console.WriteLine(s.GetType());
```

- Zaobilazi se provjera prilikom kompilacije (većinom nepoželjno osim u iznimnim slučajevima)
- Može biti argument funkcije

Prostor imena (namespace)

❑ Izvorni .NET kod je organiziran u prostore imena (namespaces)

- C# program se može sastojati od više datoteka
- Svaka datoteka sadrži jedan ili više prostora imena
- Isti prostor imena može se protezati (deklarirati) u više datoteka.

❑ Prostor imena

- Prostor imena sadrži definicije razreda, struktura, sučelja, pobrojanih tipova, delegata i deklaraciju drugih prostora imena
- Prostor imena u kojem su deklarirani svi ostali prostori imena i tipovi podataka u .NET Frameworku je System
- Ako se u programu eksplicitno ne definira prostor imena, C# kod je sadržan u globalnom imeniku (*global namespace*)

❑ Koncept prostora imena omogućuje postojanje istih imena u različitim prostorima imena

- Jedinstvenost imena tipova u prostoru imena i samog prostora imena osigurana je preko tzv. potpunih imena (*fully qualified names*)

Neki .NET Framework prostori imena

Namespace	Opis
System	Osnovni razredi i tipovi podataka (npr. int , char , float)
System.Data	Razredi koji čine ADO.NET, koji se koristi za pristup bazama podataka i rukovanje podacima.
System.Drawing	Razredi za crtanje i grafiku.
System.IO	Čitanje i pisanje podataka, npr. u datotekama.
System.Threading	Simultano izvođenje programa, višenitnost (multithreading).
System.Windows.Forms	Razredi za kreiranje grafičkog sučelja
System.Xml	Razredi za obradu XML datoteka.
System.String	Razredi za rad sa nizovima znakova (string).
System.Char	Razredi za rad sa znakovnim tipom podataka.
System.Collection	Razredi za rad s kolekcijama (listama).
System.Collections.Generic	Razredi za rad s generičkim (tipiziranim) kolekcijama.

Definiranje prostora imena

- ❑ **Prostor imena N1 je član globalnog prostora imena**
 - Njegovo puno ime je N1
- ❑ **Prostor imena N2 je član prostora N1**
 - Njegovo puno ime je N1.N2
- ❑ **Razred C1 je član od N1**
 - Njegovo puno ime je N1.C1
- ❑ **Ime razreda C2 se pojavljuje dva puta, ali je njegovo puno ime jedinstveno**
 - N1.C1.C2 ili
 - N1.N2.C2.

```
namespace N1{           // N1
    class C1{           // N1.C1
        class C2{       // N1.C1.C2
        }
    }
    namespace N2{       // N1.N2
        class C2{       // N1.N2.C2
        }
    }
}
```

Korištenje prostora imena

❑ Referenciranje koda u prostoru imena obavlja se

- kvalificiranim imenom, od naziva prostora imena i identifikatora razreda
 - npr. `System.Console`
- direktivom `using`
 - eksplicitno se uvode sva imena sadržana u prostoru imena
 - npr. `using System;` referencira imenik u kojem je definiran razred `Console`, pa se `Console` može direktno koristiti
- zamjenskim imenom – koristi se za definiranje skraćenih naziva i uklanjanje neodređenosti kad u različitim imenicima postoje razredi istog imena.

```
using System; // navod imenika
using stdout = System.Console; // alias razreda
class Pozdrav {
    static void Main(string[] args) {
        System.Console.WriteLine("Kvalificirano!");
        Console.WriteLine("Izravno!"); // radi using System
        stdout.WriteLine("Zamjenski!"); // radi using stdout =
    }
}
```


Zadaci za vježbu

- ❑ **Napisati program koji iz polja stringova ispisuje one koji sadržavaju zadani podniz.**

- ❑ **Napisati program koji**
 - učitava tekst sa standardnog ulaza
 - mijenja ga u velika slova
 - ispisuje tekst u obrnutom poretaku.

- ❑ **Demonstrirati generator pseudoslučajnih brojeva**
 - Upotrijebiti razred `System.Random`

Reference

Resursi

- Core CSharp and .NET Quick Reference

Korisni portali

- <http://www.codeproject.com>
- <http://sourceforge.net>
- <http://www.codeguru.com>
- <http://www.csharp-help.com>
- <http://www.csharp-station.com>
- <http://www.c-sharpcorner.com>